

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР: ОСОБЛИВОСТІ ТА НОВІТНІ СТРАТЕГІЇ

FOREIGN EXPERIENCE IN RESEARCHING THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE NURSES: FEATURES AND NEW STRATEGIES

У статті розглянуто й узагальнено зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх медичних сестер. Медсестринство, як основна ланка медицини, потребує особливої уваги в сучасному контексті. Ефективний розвиток системи охорони здоров'я, значною мірою, залежить від професійного рівня та якості підготовки молодшого медичного персоналу як найбільш об'ємної складової ресурсів здоров'я нації.

Проведено аналіз професійної підготовки майбутніх медичних сестер у США, Канаді та Великобританії. Зарубіжний досвід розглянутої проблематики підтверджує якісні зміни в системі надання медичної допомоги населенню у результаті впровадження в практику лікувальних закладів якісної підготовки його молодшого персоналу. У моделі сестринської справи інших країн світу професійна підготовка медичної сестри дозволяє систематизувати роботу, обирати пріоритетні напрями в організації догляду за пацієнтами, планувати і виконувати маніпуляційні дії, спрямовані на одужання, реабілітацію та зміцнення здоров'я.

Доведено, що у всьому світі медичні сестри роблять значний внесок у наданні якісної допомоги, використовуючи найновіші сестринські технології, які ґрунтуються на науковому підході та доказовій практиці. Тому вітчизняним майбутнім фахівцям медсестринства необхідно розвивати, вдосконалювати свої професійні вміння з метою надання найбільш якісної та ефективної допомоги населенню. З розвитком медсестринства змінюється роль медичної сестри, розширюється коло її повноважень; її діяльність передбачає автономність в оцінці стану здоров'я пацієнта і прийнятті самостійних рішень при виконанні професійних обов'язків.

Детальне вивчення зарубіжного досвіду надало можливість визначити його позитивні та негативні моменти з метою запозичення міжнародного досвіду для української медичної сфери.

Ключові слова: медична сестра, ліцензування, кваліфікація, навчальні програми, медична освіта, професійна підготовка.

The article reviews and summarizes the foreign experience of professional training of future nurses. Nursing, as the main branch of medicine, needs special attention in the modern context. The effective development of the health care system largely depends on the professional level and quality of training of junior staff as the most voluminous component of the nation's health resources.

An analysis of the professional training of future nurses in the USA, Canada and Great Britain was carried out. The foreign experience of the discussed issues confirms qualitative changes in system of providing medical care to the population as a result of the introduction of quality training of its junior staff into the practice of medical institutions. In the model of nursing in other countries of the world, the professional training of nurse allows her to systematize her work, choose priority areas in the organization of patient care, plan and perform manipulative actions aimed at recovery, rehabilitation and health promotion.

All over the world, nurses have been proven to make significant contribution to the provision of quality care using the latest nursing technologies that are based on a scientific approach and evidence-based practice. Therefore, future domestic nursing specialists need to develop and improve their professional skills in order to provide the most high-quality and effective assistance to the population. With the development of nursing, the role of the nurse is changing, the range of her powers is expanding; its activity involves autonomy in assessing the patient's state of health and making independent decisions in the performance of professional duties. The detailed study of foreign experience provided an opportunity to identify positive and negative points with aim of borrowing international experience for the Ukrainian medical field.

Key words: nurse, licensing, qualification, training programs, medical education, professional training.

УДК [377:614.253.5]:[005.336.2:502/504]
(100)
DOI [https://doi.org/10.32782/2663-6085/
2024/77.43](https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/77.43)

Шустик І.С.,

аспірант

Інституту професійної освіти

Національної академії педагогічних
наук України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасних реаліях ринкової економіки, з урахуванням впливу чисельних екологічних чинників та негативних наслідків окремих галузей промисловості на здоров'я людини, зростають вимоги до якості підготовки майбутніх медичних працівників, зокрема медсестринства, від компетентності яких безпосередньо залежить майбутнє здорової нації нашої країни, що є запорукою міцного суспільства. Але наразі доводиться констатувати, що чинним законодавством України, нормативно-правовими актами про охорону здоров'я, які визначають діяльність закладів медичної галузі, передбачено дещо звужені професійні функції та посадові обов'язки медсестри, ніж ті, що встановлено у світовій практиці сестринської справи.

Відомо, що у розвинутих країнах світу таких фахівців почали готувати ще на початку минулого століття. У США 1932 року перша медсестра-магістр захистила науковий ступінь «Доктор філософії». Починаючи з 80-х років минулого століття країни Європи також готують медсестер за освітніми ступенями «Бакалавр», «Магістр» та «Доктор філософії». Натомість в Україні ще випускають молодших спеціалістів, які можуть за кордоном працювати лише на посаді помічників медсестер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі професійної медичної підготовки приділяють увагу як українські, так і закордонні вчені. В. Аверін, А. Агаркова, О. Ісаєва, Ю. Колісник-Гуменюк, Н. Кудрява, О. Кузьміна, О. Солодовник, З. Шарлович, М. Шегедин підтверджують

важливість її вивчення та вважають за доцільне наближення національних стандартів медичної освіти до міжнародних.

Зокрема, Т. Горпінч досліджує професійну компетентність викладачів вищих медичних навчальних закладів у США [1]; С. Іщук – медіа та комунікаційні технології у викладанні дисциплін магістрам медсестринства [2]; І. Мельничук – формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у медичних коледжах [3]; Т. Закусилова – розвиток медсестринської компетентності студентів медичного коледжу [4]; Т. Рудницька – інноваційні методи формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер [5].

Аналіз педагогічних, медичних наукових джерел дозволив виявити суперечності, що доводять необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх медичних сестер, зумовленою, зокрема, суспільною потребою у висококваліфікованих фахівцях означеного профілю та недостатнім рівнем їх підготовки; високим рівнем вимог до кваліфікації медичних сестер та недостатнім рівнем навчально-методичного забезпечення їх підготовки.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Підготовка майбутніх конкурентоспроможних медичних сестер має бути спрямована на формування у них не лише професійної компетентності, а й готовності до участі у зціленні та збереженні здоров'я й забезпеченні активного довголіття пацієнтів. Сьогодні, в епоху технологізації їхньої повсякденної практичної діяльності, це набуває нового сенсу та перспектив, водночас залишаючись важливим чинником професійної співпраці з лікарем та взаєморозуміння з колегами й пацієнтами. Крім того, нині в контексті медичної освіти, надзвичайно актуальним є дослідження професійної підготовки майбутніх медичних сестер у інших країнах.

Мета статті – здійснення аналізу зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх медичних сестер, їх особливостей та векторів стратегічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Наразі в Україні діють Галузеві стандарти, зокрема освітньо-кваліфікаційні характеристики для трьох рівнів (молодший спеціаліст, бакалавр, магістр) підготовки фахівців галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 223 «Медсестринство». У них зазначено, що медична сестра-молодший спеціаліст – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі базової або повної загальної середньої освіти здобув загальнокультурну підготовку, спеціальні знання та вміння, має певний досвід застосування їх для розв'язання типових професійних завдань, передбачених для відповідних посад у галузі охорони здоров'я. Також у характеристиці відображено соціальне замовлення на підготовку

медичних сестер з урахуванням сучасних вимог держави до змісту медичної освіти та очікувань суспільства.

Молодші медичні спеціалісти відіграють важливу роль у поліпшенні медичної допомоги. Вони є не тільки помічниками лікарів, але й одною з основних ланок охорони здоров'я. Але сьогодні спостерігається відставання України від багатьох держав у співвідношенні лікарів і молодших медичних спеціалістів, які в умовах зростання попиту на медичні послуги могли розвантажити лікарів від виконання нескладних доручених функцій.

Сьогодні у світі спостерігається скорочення чисельності медичного молодшого персоналу при одночасному зростанні рівня забезпеченості лікарями. Зокрема, М. Шегедин стверджує про значне зменшення кількості випускників у медичних закладах фахової передвищої освіти: якщо кількість студентів медичних університетів та академій за останнє десятиріччя скоротилося на 6,3%, то в медичних училищах і коледжах – на 35,7% [6, с. 34].

Розглянемо приклади професійної підготовки медичних фахівців, зокрема медсестер та акушерок, на досвіді міжнародного освітнього простору. В європейських країнах відсутній такий рівень підготовки як «молодший медичний спеціаліст». У цих країнах аналогічні спеціальності, зокрема медсестри й акушерки, входять до групи допоміжного медичного персоналу. Спеціальність «фельдшер» також відсутня в Європі.

У Сполучених Штатах Америки існує кілька основних кваліфікацій медсестер. Навчальна програма та їхня підготовка до працевлаштування залежить від того, яку кваліфікацію планується отримати здобувачем.

Наприклад, Certified Nursing Assistant (CNA): сертифіковані медсестри-помічники, які допомагають пацієнтам з повсякденними завданнями, такими як купання та годування. Вони також відповідають на дзвінки пацієнтів, прибирають кімнати, збирають інформацію про стан пацієнтів і повідомляють про проблеми, що виникають, старшим медсестрам. Licensed Practical Nurse (LPN): ліцензовані медсестри, які практикують, працюють під керівництвом зареєстрованих медсестер і виконують базові повсякденні функції, такі як турбота про пацієнтів, зміна пов'язок тощо. У чисельних американських штатах в обов'язки LPN також входить подання та введення пацієнтами ліків та препаратів. Registered Nurse (RN): зареєстровані медсестри, які координують догляд за пацієнтами, видають ліки, допомагають лікарям з обстеженнями та операціями, а також керують роботою інших медсестер. Незважаючи на те, що RN можна стати і з нижчим академічним ступенем, більшість госпіталів у США сьогодні вважають за краще наймати медсестер з повноцінною вищою освітою,

особливо якщо йдеться про невідкладну медичну допомогу

Крім цього, здобувачам у США доступні такі вузькі медичні кваліфікації як: Certified Registered Nurse Anesthetist (CRNA); Certified Nurse Midwife (CNM); Nurse Practitioner (NP); Nursing Informatics та Nurse Leadership / Nurse Administration. Для отримання цих кваліфікацій традиційно потрібно здобути вищу університетську освіту – ступінь бакалавра чи магістра.

Яку б медсестринську кваліфікацію не отримав би здобувач, для роботи медсестрою у США необхідно мати профільну освіту та скласти відповідний іспит на профпридатність. Вибір навчальної програми залежить від кваліфікації, яку бажають отримати здобувачі, та типу роботи, якою вони будуть займатися. Медсестринські навчальні програми включають як теоретичні заняття, так і отримання практичного клінічного досвіду. Таким чином, ще в процесі навчання здобувачі освіти американських закладів можуть отримати цінний практичний досвід, поспілкуватися з колегами та «зсередини» познайомитися з роботою медичних закладів.

Отже, розпочати працювати медсестрою в США можливо з різними академічними ступенями – від сертифікатів, отримання яких займає часом менше року, до ступеня магістра, перед яким ще потрібно отримати диплом бакалавра. Чим більш відповідальну посаду та високу зарплату планується здобути, тим серйознішу освіту потрібно для цього мати.

Найпопулярнішими університетами США, які надають магістерські медсестринські навчальні програми, є:

– University of Pennsylvania (Філадельфія): згідно з рейтингом QS World University Rankings by Subject 2020, медсестринська школа Пенсільванського університету є найкращою у США. Заклад надає передову медсестринську освіту рівня Ліги Плюща;

– Johns Hopkins University (Балтімор): друга найвідоміша медсестринська школа США, яка готує кращих медсестер і підкріплює їхню освіту значними науковими дослідженнями;

– DePaul University (Чикаго): допомагає всім бажаючим збудувати медсестринську кар'єру в США за рахунок широкого вибору сертифікованих та дипломних програм ступенів бакалавра та магістра. Одним із унікальних курсів цього закладу є програма магістратури Master's Entry to Nursing Practice (MENP), призначена для здобувачів, які вже мають ступінь бакалавра в іншій галузі, але мріють отримати професію медсестри або медбрата в США. Студентам-медикам з найвищою успішністю університет видає стипендії, які допомагають сплатити за навчання;

– Shoreline Community College (Шорлайн): медсестринське відділення коледжу пропонує програми на здобуття ступенів Licensed Practical Nurse

(LPN) та Registered Nurse (RN). Після проходження практики та закінчення коледжу випускники можуть скласти професійний іспит та влаштуватися на роботу до одного з медичних закладів США;

– University of North Carolina (Чапел-Хілл): медсестринська школа пропонує програми бакалаврату, магістратури та докторантури, які ведуть до здобуття основних медсестринських кваліфікацій. Також є прискорені навчальні програми, онлайн-курси, програми підвищення кваліфікації та спеціальні програми перекваліфікації для дорослих студентів.

У більшості випадків після здобуття освіти майбутня медсестра в США має скласти професійний іспит. Складання іспиту керується конкретним штатом і є обов'язковим для працевлаштування в будь-якій медичній установі країни. Подальше підвищення кваліфікації, зазвичай, також супроводжується складанням нового вузькоспеціалізованого і складнішого іспиту. Умови працевлаштування залежать від медсестринської кваліфікації.

У Канаді присутні наступні категорії професійних медсестер: зареєстрована практикуюча медсестра (Registered Practical Nurse, RPN) в провінціях Онтаріо та Квебеку. RPN повинні мати дво- чи трирічний диплом коледжу в галузі сестринської справи; ліцензовані практичні медсестри (Licensed Practical Nurses, LPN) або ліцензована професійна медсестра (Licensed Vocational Nurse, LVN) в інших провінціях Канади; зареєстровані медсестри (Registered Nurses, RN) мають ступінь бакалавра у сфері сестринської справи; зареєстровані психіатричні медсестри (Registered Psychiatric Nurses, RPN) – ліцензію на практику тільки в Британській Колумбії, Альберті, Саскачевані, Манітобі.

Медсестри з іноземною освітою найчастіше можуть розпочати кар'єру в Канаді як Licensed Practical Nurse, а потім підвищити кваліфікацію до Registered Nurse. У більшості провінцій Канади LPN виконує роботу з догляду за хворими, пораненими, одужуючими або інвалідами. У той час, як RN працюють у різних професійних умовах і часто спеціалізуються в галузі практики. Вони можуть займати посаду з контролю за іншими медичними працівниками, включаючи медичних сестер, ліцензованих практичних медсестер (LPN), неліцензованих допоміжних працівників та менш досвідчених RN.

Заробітна плата медсестер в Канаді варіюється в залежності від провінцій та територій, а також від виду практики. Медсестри проходять ретельне навчання та практику. Для початку роботи як Licensed Practical Nurse потрібна 2- або 3-річна дипломна освіта канадського коледжу (College Diploma/Advanced Diploma), або її еквівалент. Для початку роботи Registered Nurse, зазвичай, потрібний ступінь бакалавра (Bachelor of Science in Nursing). Винятком є провінція Квебек,

де достатньо дипломної освіти канадського коледжу (College Diploma). Спеціально для медсестер з іноземною освітою (IENs), коледж Georgian провінції Онтаріо розробив прискорену програму Acute Complex Care for Internationally Educated Nurses (невідкладна комплексна медична допомога), яка допомагає майбутнім медсестрам зміцнити свої теоретичні та практичні знання та успішно скласти канадські кваліфікаційні іспити. Програма триває лише вісім місяців (2 семестри), після чого іноземна медсестра отримує сертифікат коледжу Онтаріо (Ontario College Graduate Certificate).

Для того, щоб мати можливість працювати медсестрою або акушеркою у країнах Великобританії, в першу чергу, необхідно зареєструватися в британській Раді Медсестер та Акушерок (NMC) – організації, заснованої урядом Великобританії. Вона займається захистом здоров'я та благополуччя громадян шляхом впровадження високих стандартів освіти серед медсестер та акушерок, а також керує всім медсестринським сектором у країні. У реєстр NMC входять: медсестри; акушерки; фахівці сфери громадського здоров'я та охорони здоров'я. Медсестринська частина реєстру підрозділена на чотири галузі практики: догляд за дорослими (Adult Nursing); психіатричний догляд за пацієнтами (Mental Health Nursing); догляд за пацієнтами з обмеженими можливостями (Learning Disabilities Nursing); догляд дітей (Children's Nursing).

Щоб потрапити до реєстра NMC, потрібно відповісти стандартам цієї організації. Якщо медсестринську освіту було отримано в Україні, то, найімовірніше, здобувачем буде отримано кваліфікацію General Nurse. Втім, можливо одночасно подати заявки на різні напрями. Перший етап реєстрації проходить дистанційно, не приїжджаючи до Великобританії. Після того, як прийде підтвердження для подальшої участі у програмах Overseas Nursing Programme або Midwifery Programme, потрібно прибути в країну та відвідати університет та клініку. Отримавши реєстрацію в NMC, можна отримати роботу в державній службі охорони здоров'я (National Health Service) або приватному секторі.

Висновки. Отже, аналіз зарубіжного досвіду вимог до професійних функцій та соціальної ролі фахівців спеціальності «Медсестринство» зумовлюють необхідність модернізації вітчизняного освітнього середовища підготовки майбутніх конкурентоспроможних медичних сестер, що передбачає створення інноваційних систем їхнього становлення з урахуванням передбачених змін і наслідків впливу на професійну діяльність. В умовах цього професійно спрямованого освітнього середовища, яке створюється за допомогою навчальної та виробничої практик у лікувальних закладах, активізуються чинники, що сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх медичних сестер.

Враховуючи національні традиції підготовки медсестринських кадрів, міжнародний досвід та сучасні досягнення, Україна має реальний шанс щодо успішної інтеграції в міжнародний ринок праці та світовий освітній простір у галузі медсестринства (з урахуванням вітчизняної специфіки).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горпінч Т. Структура професійної компетентності викладачів вищих медичних навчальних закладів у США. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2019. № 2(45). С. 46–51.
2. Іщук С. М. Новітні медіа та комунікаційні технології у викладанні дисциплін магістрам – медсестринства. *Магістр медсестринства.* 2012. Вип. 2 (8). С. 82–87.
3. Мельничук І. М. Формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у медичних коледжах як педагогічна проблема. *Інноваційна педагогіка.* 2013. № 63(2). С. 83–86.
4. Закусилова Т. О. Розвиток медсестринської компетентності студентів медичного коледжу: теорія і практика. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2016. Вип. 49 (102). С. 303–307.
5. Рудницька Т. Б. Інноваційні методи формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер. *Медсестринство.* 2021. № 2. С. 21–23.
6. Шегедин М. Б. Медсестринство в Україні : навчальний посібник. Тернопіль : Укрмедкнига, 2003. 280 с.